
Utóhang

Az elmúlt években – miként az előhangban is utaltam rá – egyetlen mondatot ismételttem makacsul: „Szövegek márpedig nincsenek.” Azt gondoltam, ezzel valami olyan újszerű és megdöbbentő dolgot állítok, amit el kell magyarázni és le kellene horgonyozni.

A dolgozat írása közben aztán elolvastam első egyetemi tanárom, Horváth Iván írását. És döbbenetesen vettem észre, hogy már megint nem kitaláltam valamit, csak vele vitatkozom. Tőle tanultuk, ahogy ebben a *Szöveg* című szövegében is írja, hogy

„Mert szöveg nincs, csak szövegek vannak” (Horváth 2003, 4).

Ő ugyan arról beszél, hogy az irodalmi művek esetében a szöveg és az ő hordozója elválasztható-e egymástól statisztikailag és ténylegesen; s hogy a kritikai kiadások valójában elfedik az egyes szövegváltozatokat. Pedig attól függően, hogy ki mikor melyik változatot olvassa, egészen mást találhat.

Két iskolapéldája minden okfejtésnél többet árul el a problémáról. Az egyik:

„Még mindig megvan Kossuth Lajos bicskája – regélik adomázó urak –, itt s itt őrzik. Csak a pengéjét kellett kicserélni egyszer, mert elvászott. Egyszer meg a nyelét, mely korhadni kezdett.” (i. m. 1)

A másik a „leningrádi jelenség”:

„Tudvalevő: A *Roland-ének* hőse, hogy értesítse a negyvenmértöldnyi távolságban tartózkodó Nagy Károly császárt a szaracénok támadásáról, akkorát fúj Olifant nevű kürtjébe (vö. a chartres-i székesegyház üvegfestményével), hogy halántékcsontja szétreped, és a fülén kifolyik az agyveleje. Érezvén ekkor, hogy közelg a halál, Roland elbúcsúzik Durendal nevű kardjától, amellyel az őszszakállú császár számára oly sok földet meghódított: Normandia, Konstantinápoly, Skócia stb. mellett »On-guerie«-t, »Magyarország«-ot is, olvassuk N. A. Sigarevskaja ófrancia szöveggyűjteményében (1975). Ellenben, ha V. Sismarjov hasonló, de terjedelmesebb olvasókönyvét (1955) üjtjük föl, az idézett helyen nyomát sem leljük Magyarországnak! A pétervári franciaszakosok Magyarország tekintetében most a legteljesebb tanácsatlanság állapotában leledzhetnek.” (i. m. 6)

Hogy én erre azt mondom, „Szövegek márpedig nincsenek”? Igen, mert azt gondolom, hogy mondanivalók, gondolatok, intenciók vannak. Amelyeket, ha az adott kor műfaji szabályainak megfelelően fogalmaztak meg, akkor művekké váltak. Az irodalmi kánonnak megfelelő műfaji szabályokat lehet megfogalmazni. Vagy tán fordítva? Az adott kor műfaji szabályai alakítják a kánont? (Már megint a tyúk és az ő tojása...) Ennek valami vagy megfelel, vagy nem. És bár a háttérben ez áll, mégis egészen más kérdés, hogy az adott korban milyen egységeket tartottak „egésznek”, vagyis szövegnek.

Csak remélni tudom, hogy miközben azt hajtogatom, „Szövegek márpedig nincsenek”, dolgozatom (szövegem) nem lesz kevésbé követhető – a végeredményt tekintve –, mint Kossuth Lajos bicskája.